

De

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Nood aan de man

Zegevierend ingaan?

Het GPV:
klein maar krachtig

De Vroege Kerk

In de leer bij de oude kerkvaders

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne,
drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

*Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.*

www.dereformatie.nl

VERONTRUST

TEKST: AD DE BRUIJNE, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Soms ben ik verontrust over de kerk.
Over jongeren die afhaken, en over de
gestage uitstroom van kerkleden. Ook
over een gemis aan eenvoudige navol-
ging van Christus bij veel spirituele,
liturgische of gezellige rompslomp.
Bezorgd zie ik generaties die nauwelijks
meer kennis hebben van de Bijbel en
de christelijke leer. Ik proef eigenzin-
nigheid en onverbondenheid wanneer
gezamenlijke afspraken genegeerd
worden. Tegelijk ben ik verontrust over
andere verontrusten. Zij trappen slechts
op de rem en jagen zo de tegenreactie
aan.

Lastig genoeg zijn zulke medeveront-
rusten op hun beurt soms verontrust
over mij. Op andere punten dan die we
samen delen, vinden zij mijn accenten
oprecht schadelijk. Ik sta juist voor
die accenten en denk dat ze vandaag
nodig zijn. Gemakkelijk concentreren
we ons nu op wat ons verdeeld houdt.
Dan lijken we lijnrecht tegenover
elkaar te staan, terwijl er dus ook veel
bestaat wat ons verbindt. Dat laat zien

dat de situatie in de kerk gevarieerder
is dan eenvoudige verontrustingssjablo-
nen suggereren.
Soms kom ik in gemeenten die bekend
staan als kerkverbandelijke vrijbouter.
Ineens merk ik van dichtbij dat daar
hartverwarmende dingen gebeuren.
Wonderlijke bekeringen met volwassen-
doop. Ontroerende inzet onder jonge-
ren om elkaar erbij te houden. Mensen
die hun leven lang op slot zaten, maar
openbloeden en nu vrucht dragen.
Ineens zie ik meer dan wat mij veront-
rust. Ik herken ook het onmiskenbare
werk van de Geest en de zegen van God.
Ik denk terug aan de brieven van de
apostelen. Haast elke gemeente krijgt
van hen helder te horen waarover zij
verontrust zijn. Maar altijd benoemen
zij ook dankbaar en royaal wat de Geest
er doet. Zelfs een gemeente die dwaling
liet begaan, kreeg nog een compliment
omdat ze wel alles over heeft voor
Christus. Alleen die instelling voorkomt
dat verontrusting zelf ontaardt in een
subtiele vorm van onverbondenheid.

Met ingang van 2012 gaat er het een en ander veranderen in bezorging en
abonnementsgeld. Een mededeling daarover treft u aan op pag. 118.

IN DIT NUMMER

CRISISMANAGEMENT MET AUGUSTINUS

Augustinus leerde de christenen ten tijde van de val van het Romeinse rijk om in rampen en onzekerheid Jezus aan het werk te zien. God gebruikt zulke middelen om ons wakker te schudden en ons te leren op Hem alleen te vertrouwen.

TERTULLIANUS HOUDT DE KERK BIJ DE LES

Tertullianus liet zich radicaal uit over tal van onderwerpen die ook nu actueel zijn. We doen er goed aan om daar kennis van te nemen, omdat net als nu ook toen de kerk naar de rand van de samenleving was verschoven.

OPKLIMMEN VERBODEN

De HEER is zo groot en zo heilig dat mensen zich nooit op kunnen werken tot waar Hij is. Door Jezus Christus word je bij God kind aan huis en blijf je nog in leven ook. Wie zelf naar boven klimt, vindt de dood. Een meditatie over Exodus 19:24.

EN VERDER

108 LIED IK WANDEL IN GEDACHTEN /// **109** COLUMN NOOD AAN DE MAN ///

109 WWW.DEREFORMATIE.NL /// **110** WANDELEN MET GOD ZEGEVIEREND INGAAN? ///

112 LOKAAL FEEST IN FERWERD /// **116** BOEKBESPREKING HET GPV: KLEIN MAAR KRACHTIG ///

119 NIEUWS EN PERSBERICHTEN /// **120** UIT DE KERKEN ///

Crisismanagement met Augustinus

TEKST: BART VAN EGMOND, PROMOVENDUS AAN DE THEOLOGISCHE UNIVERSITEIT IN KAMPEN, ONDERZOEKER NAAR DE THEOLOGIE VAN AUGUSTINUS ///

Volgens recent onderzoek zien veel Nederlanders voor het eerst in decennia de toekomst van hun kinderen somberder in dan die van henzelf¹. Meer dan de helft van de Nederlanders vertrouwt zijn eigen collega's niet en tweederde heeft geen vertrouwen in zijn werkgever; om over het vertrouwen in de economie nog maar te zwijgen. De gouden jaren zijn voorbij. Wat zal de toekomst brengen?

Aurelius Augustinus (Latijn: Aurelius Augustinus Hipponensis), ook wel Augustinus van Hippo of Sint Augustinus genoemd, (Thagaste, 13 november 354 – Hippo, 28 augustus 430) was bisschop van Hippo, theoloog, filosoof en kerkvader ///

De christenen in Rome in de vijfde eeuw na Christus maakten ook een diepe crisis door. In het jaar 410 gebeurde het onmogelijke: Rome, de eeuwige stad, was onder de voet gelopen door de barbaarse Gotenleider Alarik, een gebeurtenis die qua impact misschien te vergelijken is met de aanslag op het World Trade Center in 2001. Rome was het New York van de klassieke wereld. Het stond symbool voor de vrede, de veiligheid en de welvaart die de Romeinen in hun rijk hadden gebracht. Uitgerekend die stad was met de grond gelijk gemaakt. Het voelde alsof de wereld onthoofd was.

Vertrouwenscrisis Voor Augustinus (354-430), bisschop in Hippo Regius in Noord-Afrika, was de val van Rome geen ver-van-zijn-bed-show. Veel inwoners van Rome werden verdreven van huis en haard en kwamen soms zonder kinderen en zonder geld, ontredderd en verbijsterd, aan in de haven van Carthago. Via Carthago kwamen ze ook in Hippo Regius terecht. Naast alle verschillen tussen die gebeurtenissen van toen en de situatie waarin we nu verkeren, is er ook een overeenkomst:

de vertrouwenscrisis. De burgers van het Romeinse Rijk waren uit het veld geslagen door iets wat ze niet voor mogelijk hadden gehouden: de val van Rome en alles wat daarin meekwam. Ze waren bang en onzeker. Wat zou de toekomst brengen nu het onmogelijke gebeurd was? Iets soortgelijks maken we vandaag mee: een economisch systeem waarvan we dachten dat het ons blijvende welvaart bood, kraakt in zijn voegen. Eerst verbazen we ons over Amerika, maar daarna doemt het probleem ook op in Europa en neemt het grote vormen aan. Verbazing slaat over in onzekerheid. Die onzekerheid gaat ook aan ons niet voorbij. Hoog tijd dus voor een vertrouwensonderzoek. En daar kan Augustinus je goed bij helpen. Hij leert zijn gemeenteleden de geschiedenis en hun eigen leven 'lezen' vanuit het perspectief van Gods regering. God verzorgt ons tijdelijke leven hier, maar heeft ons bedoeld voor zijn nieuwe schepping. Omdat je als christen die verwachting hebt gekregen, kun je dankbaar Gods gaven in dit leven waarderen, maar ze ook weer loslaten als God dat vraagt. Of, zoals Augustinus het in één van zijn preken zei, niet lang na de val van Rome: 'Wij nemen onze intrek in de herberg van dit leven, maar dan wel als vreemdelingen die verder moeten en niet als eigenaars die willen blijven' (preek 80, 7). Hoe Augustinus zijn hoorders vertrouwen leert in een tijd van crisis, daarover gaat dit artikel.

Bang Voor Augustinus staat vast dat God de hand heeft in een ramp zoals de val van Rome. Een goed voorbeeld van de manier waarop hij daarover

denkt komt uit een preek over Johannes 6:16-20. Daar wordt beschreven hoe de leerlingen van Jezus in hun boot op weg gaan naar Kafarnaüm, over het meer van Tiberias. Onderweg steekt er plotseling een heilige wind op en het meer wordt onstuimig. En dan staat er: 'Ze zagen plotseling Jezus over het meer lopen; Hij was dichtbij de boot en ze werden bang.' Augustinus legt die tekst als volgt uit:

'Jezus komt tot zijn discipelen. En hoe komt Hij? Lopend over de golven. Dat wil zeggen: alle opgeblazenheid van de wereld heeft Hij onder zijn voeten, alle hoogmoed van deze eeuw drukt Hij neer. Zo gaat het door, zolang de tijd duurt, zolang de wereld ouder wordt. De rampen in de wereld nemen toe, het kwaad, het verdriet, allemaal nemen ze toe: het is Jezus die langskomt, lopend over de golven. En die rampen zijn zo groot dat zelfs zij die in Jezus zijn gaan geloven en die proberen te volharden tot het einde, vrezen dat zij bezwijken: het is de christen die bang is als Christus over de golven loopt, als Hij de ambities en pretenties van de wereld vertreedt. Zijn deze dingen hem dan niet voorzegt? [Het lijkt alsof ze dat niet wisten]. Er staat namelijk, als Jezus over de golven loopt, 'zij werden bang': dat is hoe christenen, hoewel zij hoop hebben op het toekomstige leven, in verwarring raken door de verbrijzeling van menselijke zaken, wanneer ze zien dat de hoogheid van de wereld wordt neergedrukt.'²

Hoogmoed Wat aan Augustinus' commentaar opvalt, is dat hij de rampen die er in de wereld gebeuren heel direct koppelt aan het handelen van Jezus. Het is geen toeval dat mensen treft. Het is Jezus die langskomt. Hij berooft ons van onze aardse zekerheden. De les zit dus niet pas in vers 20, waar Jezus zegt: 'Wees niet bang, Ik ben het.' Jezus is niet slechts degene die ons beschermt tegen rampen. Hij zelf regisseert ze, Hij maakt er gebruik van. 'De verbrijzeling van menselijke zaken' is niet maar toeval. Hier is Jezus aan het werk. Hij wijst mensen hun plaats en spoort ze aan op de knieën te gaan.

Voor Augustinus wordt de geschiedenis van mensen getypeerd door hoogmoed: de ambitie dat wij de plek van God kunnen innemen en ons eigen geluk kunnen organiseren. Die ambitie drukt Jezus keer op keer neer. Steeds opnieuw zet Hij ons stil bij de scherven van dat project. Het loopt Jezus dus niet uit de hand in het kwaad dat mensen treft. Integendeel, 'het is Jezus die langskomt, lopend over de golven.' Hij drukt de hoogmoed van de wereld neer, opdat Hij wordt geëerd door de nederigen'³.

Aardse tent Ook al hebben christenen hoop op het eeuwige leven, toch kunnen ze bang worden en in verwarring raken als ze zien wat Jezus doet. Of, zoals Augustinus het heel algemeen zegt: 'door de verbrijzeling van menselijke zaken.' Daarbij kun je denken aan de verwarring waarin de Westerse wereld nu verkeert, of aan grotere of kleinere dingen die in je eigen leven gebeuren. Hoewel wij hoop hebben op het toekomstige leven, blijven we mensen die van dit leven houden.

'Augustinus koppelt de rampen die er in de wereld gebeuren heel direct aan het handelen van Jezus'

Joseph-Noël Sylvestre: De plundering van Rome door de barbaren in 410. Olieverf op canvas 197 × 130 cm ///

Zo heeft God het ook bedoeld. Hij heeft ons in dit lichaam een tent gegeven om in te wonen en we willen niet dat die wordt afgebroken. Liever willen we dat onze hemelse woning nu al over ons wordt aangetrokken (vgl. 2 Kor. 5:1-2). Als Augustinus een van zijn hoorders hoort zeggen: 'Ik wilde niet dat Rome zoveel rampen moest verduren,' antwoordt hij: 'Om die uitspraak van u "Ik wil het niet" veroordeelt God u niet' (preek 296, 7). In plaats van ascese en doodsverachting als christelijke deugd aan te prijzen, zoals in die tijd veel gebeurde, geeft Augustinus juist ruimte aan de menselijke angst voor het verlies van de goede dingen van dit leven of het leven zelf. Hij verwijst daarvoor zelfs naar het voorbeeld van Jezus. Toen Jezus voor zijn sterven aan de Vader vroeg: 'Vader, als het kan, laat deze beker aan Mij voorbijgaan,' was dat geen verkeerde vraag van Hem Hiermee laat Jezus juist zien dat hij een echt mens is. Augustinus merkt op: 'Kon Hij ons nog duidelijker zijn menselijke wil laten zien?' (preek 296, 8).

Betrouwbaar Maar dan? Wat doen we ermee dat we weerstand voelen tegen wat God in ons leven laat gebeuren? Augustinus streeft ernaar dat die angst overwonnen wordt door het vertrouwen op God. Christus belooft dat Hij de bewaker is van je leven: 'Hij zegt tegen U: "Geef maar aan Mij, bewaar uw schat maar op de plaats waar Ik de bewaarder ben, stuur die schat maar voor u uit. Waarom wilt u die bij u houden?" Wat Christus bewaakt, wordt door geen Goot geroofd' (preek 296, 11). Het vertrouwen dat Christus wekt, maakt het mogelijk om de goede dingen van dit leven los te laten als Hij dat vraagt, en, nog belangrijker, om ze te blijven uitdelen, juist als de mensen om je

heen zich er steviger aan vastgrijpen. Dat was zelfs het eerste wat Augustinus deed toen hij hoorde dat Rome gevallen was en de vluchtelingen Noord-Afrika bereikt hadden. Vanaf het kuuroord waar hij op advies van dokters moest verblijven, stuurde hij een brief naar zijn gemeente waarin hij hen aanmoedigde niet onzeker te worden en de vluchtelingen van alles te voorzien wat ze nodig hadden.

Voor Augustinus was de verwoesting van Rome ook een manier waarop God christenen wakker wilde schudden. Meer onbekommerd dan wij vandaag doen, spreekt Augustinus over dit lijden als pedagogisch middel. Augustinus legt er in preek 296 de vinger bij dat God voor veel christenen degene was die de vrede en welvaart in het Romeinse Rijk garandeerde. Bij de verwoesting van Rome roepen ze God dan ook ter verantwoording: waarom laat onze God dit toe?

Bronnen

- Aurelius Augustinus, *De stad van God*. Vertaald en ingeleid door Gerard Wijdeveld. Ambo (Amsterdam), 2007 (5e druk).
- Aurelius Augustinus, *De goede geur van Christus. Preken over de heiligen* [sermones de sanctis, 273-299C]. Ingeleid, vertaald en van aantekeningen voorzien door Arie Akkermans, Elisabeth Ketwisch Verschuur en Hans van Reisen. Budel (Damons), 2010.
- Aurelius Augustinus, *Van aangezicht tot aangezicht: Preken over teksten uit het evangelie volgens Matteüs* [sermones de scripturis, 51-94]. Vertaald en van aantekeningen voorzien door Joost van Neer, Martijn Schrama en Anke Tigchelaar; ingeleid door Joost van Neer. Budel (Damon), 2010.

Augustinus antwoordt dan dat God niets anders had voorzegd. God is betrouwbaar. Hij had aan de kerk geen voorspoed in de wereld beloofd. Wanneer het einde van de wereld komt, zullen er oorlogen, oproer, onderdrukking en honger zijn (Luc. 21:9-11). Vervolgens benadrukt hij dat God daarmee voor zijn kinderen wel een bedoeling heeft: Hij wil hen wakker schudden. Hij straft hen omdat ze bezig zijn schatten op aarde te verzamelen, in plaats van in de hemel. 'Kijk, u kent de wil van uw Heer, Hij wil dat u uw schatten in de hemel bewaart. U bewaart ze op aarde, u doet dingen die slaag verdienen. En als u geslagen wordt, klaagt u aan, mort u en zegt u dat niet had mogen gebeuren wat de Heer u aandoet. Maar wat u doet, slechte dienaar, had dat wel mogen gebeuren? Houdt u in ieder geval aan deze stelling: niet morren, niet afgeven op God! Prijs God liever omdat Hij u tot de orde roept. Prijs Hem omdat Hij u de goede weg wijst. Dat doet Hij om u te bemoedigen. Want de Heer wijst hen terecht die Hij liefheeft, Hij straft ieder die Hij als zijn kind erkent (preek 296, 11).'

Augustinus zegt dit nota bene tegen de berooide christenenvluchtelingen uit Rome. Maar hij durft dat te zeggen omdat voor hem het eeuwig behoud van mensen zoveel belangrijker is dan hun tijdelijke welzijn. Als deze mensen in de verwoesting van Rome de stem van God horen in hun leven, dan heb-

ben ze daarmee grote winst geboekt. Zo gebruiken christenen het kwaad in hun leven op een goede manier⁴.

Verschil maken Tot zover iets over Augustinus' crisismanagement naar aanleiding van de val van Rome. Van Augustinus kun je weer leren dat het

heil dat God geeft niet in deze wereld te vinden is. Het onverwoestbare geluk dat God hier op aarde geeft, is de hoop op het eeuwige leven met Hem in de wereld die komt. Tegelijk blijft Hij deze wereld regeren, door ons leven te verzorgen en

ook door ons wakker te schudden om in dit leven te wonen 'als vreemdelingen en niet als eigenaars die willen blijven'. Die twee dingen: hoop op het toekomstige leven en het geloof dat God deze wereld blijft regeren, zijn nodig om vol vertrouwen, geduldig en mededeelzaam te blijven leven. Daarmee kunnen christenen in onze samenleving een verschil maken. Nog één keer met woorden van Augustinus: 'De mensen zeggen: wat zijn de tijden slecht, wat zijn de tijden moeilijk. Laten wij goed leven, dan worden de tijden goed. Wij zijn de tijden, zoals wij zijn, zijn de tijden.' (preek 80, 8).

1 & samhoud nationaal vertrouwensonderzoek 2011, te vinden op <http://www.samhoud.com/nl/news/121>.

2 (Tractatus in Ioannis Evangelium 25, 7)

3 Idem.

4 De Stad van God, 13, 5; vgl. Rom. 8:28

✚ SAMENVATTING

We leven in onzekere tijden. Dat kan ons in verwarring brengen. Augustinus leerde de christenen ten tijde van de val van het Romeinse rijk om in rampen en onzekerheid Jezus aan het werk te zien. God gebruikt zulke middelen om ons wakker te schudden en ons te leren op Hem alleen te vertrouwen.

Tertullianus houdt de kerk bij de les

TEKST: GIJS BRONSVELD, PARTTIME DOCENT PRAKTISCHE THEOLOGIE VAN DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE PREDIKANTENOPLEIDING ///

Tertullianus is op het toneel van de kerkgeschiedenis een indrukwekkende verschijning. Hoog torent hij op uit het landschap als een machtige windmolen met zware wieken. Wanneer hij zich uitspreekt, doet hij dat indringend en met passie. Hij wil anderen in beweging brengen en doet dat met verve.

Het blijkt de moeite waard om kennis te nemen van de standpunten van deze kerkvader als we ons bezighouden met eigentijdse vragen als: hoe gaan we als christen om met de cultuur die we inademen? Wat is de relatie tussen het evangelie en een gelukkig leven, als de Bijbel ook spreekt over lijden in Jezus' naam? Wat te denken van de rol van profetie in de kerk? Hoe zit het met de schuld van de mens voor God, als het post-moderne levensgevoel daar niets van wil weten? Net als in onze tijd was in de tweede eeuw na Christus de kerk nog maar een randverschijnsel in de samenleving. Zij werd verdrukt, maar liet zich niet monddood maken. Henk Bakker, theoloog en docent aan de Evangelische Theologische Hogeschool en aan de VU schreef het boek *Ze hebben lief, maar worden vervolgd*¹, met als doel te onderzoeken hoe de vroege kerk ons bij het zoeken naar antwoor-

den wegen wijst. In dit artikel sluit ik vooral aan bij wat Bakker schrijft over de kerkvader Tertullianus en de lessen die we van hem kunnen leren.

Spektakel Tertullianus (ca. 160 - ca. 230) komt rond zijn dertigste levensjaar tot geloof. Op dat moment is hij leraar in de retorica in Rome, na een buitengewoon goede Romeinse opleiding en vorming. Hij kent de Romeinse cultuur van binnenuit. Als ervaringsdeskundige ziet hij dan ook scherp het onderscheid tussen het oude leven tussen de Romeinse goden en het nieuwe leven onder heerschappij van koning Jezus Christus. Dat leidt ertoe dat hij een radicale positie inneemt in de discussie over de plaats van christenen in de hen omringende cultuur. In zijn boek *De spectaculis*

beredeneert hij dat het circus, de plaats waar in de oudheid wagenrennen werden gehouden, en het theater voor

Quintus Septimius Florens, beter bekend onder zijn bijnaam Tertullianus (ca. 160 - ca. 230) was een belangrijke, maar in sommige opzichten ook omstreden kerkvader ///

christenen verboden terrein zijn omdat alles wat er gebeurt symbool staat voor afgoderij. Hij beschrijft de symbolische betekenis van allerlei voorwerpen in het circus. Wie zich met die voorwerpen inlaat, wordt daardoor verontreinigd. Het woord 'circus' is afgeleid van de godin en tovenaars Circe, dochter van Helios, die mensen in haar macht probeert te krijgen. De zuilen van het Circus Maximus dragen afbeeldingen van Tutulina, Sessia en Messia, godinnen van vruchtbaarheid en welvaart. Met deze en veel andere voorbeelden laat Tertullianus zien hoe de wereld van het schouwspel doordrenkt is van de wereld van de afgoden. Ook noemt hij nog de buitensporige aandacht

Ook in de tweede eeuw na Christus was de kerk nog maar een randverschijnsel in de samenleving'

voor geweld als bron van vermaak. Het bijwonen van al deze activiteiten is niet vrijblijvend, zoals een meerderheid van de christenen wilde doen geloven. Tegenover de schouwspelen plaatst hij het schouwspel van de kerk. Heb je behoefte aan gevechten? Kijk hoe in de kerk kuisheid de schaamteloosheid vloert. Wil je spektakel? Kom en zie genezing en duiveluitdrijvingen door Gods kracht. Wens je verrast te worden? Luister naar de openbaringen door Gods Geest. En als je behoefte hebt bloed te zien vloeien, kijk dan naar het bloed van Christus.

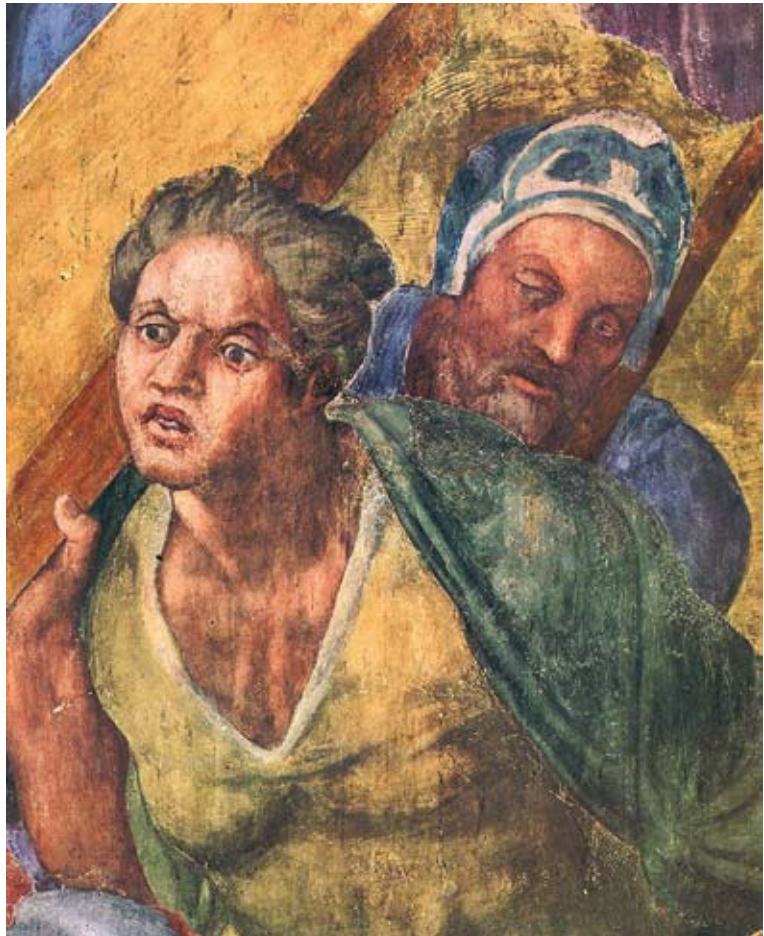
Films Is Tertullianus' oproep actueel? Wie in de moderne films let op alle verwijzingen naar occulte zaken en het vele gebruik van geweld ziet al gauw parallellen. Tertullianus roept ons op om na te denken over hoe we omgaan met de vermaakindustrie. Ik pas dat nu even toe op films. Een filmsite als www.blikoponeindig.nl recenseert allerlei films, met als argument om via de film door te dringen in de moderne cultuur. Vaak worden films in christelijke kring veel te gemakkelijk veroordeeld op basis van scènes met bloot, geweld of toverij. Juist door de boodschap achter de beelden onder de loep te nemen, kan een wezenlijk gesprek ontstaan over de waarden waar de hedendaagse cultuur van doordrongen is. Zo kan er echt contact ontstaan met de mensen om ons heen. Na het lezen van wat Tertullianus schrijft over het schouwspel, vraag ik me af of deze op zichzelf genomen integere benadering op den duur toch niet leidt tot een vorm van vervlakking, waarin we wennen aan wat de wereld

'God lijkt er te zijn voor ons geluk, in ieder geval om ervoor te zorgen dat lijden ons bespaard blijft'

ons biedt en waarin christelijke radicaliteit onder druk komt te staan.

Martelaarschap In onze samenleving is er veel aandacht voor het verlichten van pijn, verdriet en lijden en voor het herstel van beschadigde emoties. Je ziet dat in het aanbod van conferenties en pastorale literatuur. God lijkt er te zijn voor ons geluk, in ieder geval om ervoor te zorgen dat lijden ons bespaard blijft. In de vroege kerk zien we juist het tegenovergestelde: een hang naar het delen in het lijden van Christus. In het bijzonder komen

we dit tegen bij een tijdgenoot van Tertullianus, Ignatius van Antiochië. In zijn geschriften gaat het over het lijden met Jezus zoals Paulus het beschrijft, die in zijn zendingswerk het sterven van Jezus in zijn lichaam met zich meedraagt. Ignatius erkent dat het offer van Jezus genoeg is voor onze verlossing, maar het lijden en sterven van zijn volgelingen kan het heil zeer krachtig doen doorwerken. Deze man is bereid het lijden als volgeling van Jezus onder ogen te zien en zo de consequenties te dragen voor het geloven in zijn Heer. Er zijn aanwijzingen dat Ignatius zelfs bewust het martelaarschap heeft opgezocht.

Detail van 'De Kruisiging van Petrus', fresco van de Italiaanse kunstschilder en beeldhouwer Michelangelo in de Cappella Paolina in het Apostolisch Paleis in Vaticaanstad ///

Offers Ignatius is zeker niet in alle opzichten een voorbeeld voor ons, maar zijn bereidheid het lijden van Christus op zich te nemen, stelt ons wel een aantal vragen die we niet vrijblijvend naast ons neer kunnen leggen: waar brengen wij offers? Op welke manier zijn wij zelf bereid onze nek uit te steken? Hebben we contact met ongelovigen, en zo ja, hoe intensief, zijn we voor hen bereid onze agenda aan te passen? Investeren we in de wijk waar we wonen of in doelgroepen rond ons kerkgebouw? Verkondiging van het evangelie heeft alles te maken met de bereidheid om offers te brengen.

Tertullianus bindt ons deze vragen op ons hart. Laten we er niet voor wegllopen'

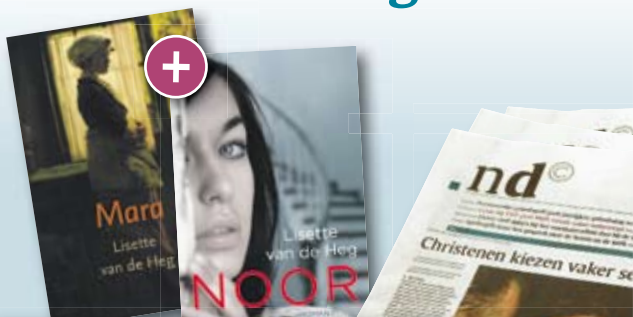
Ook al zijn er kanttekeningen te plaatsen bij de opvattingen van de Vroege kerk over het martelaarschap, de vraag blijft op welke manier het lijden om Christus' wil vandaag in de kerk een plek heeft. Bakker wijst in zijn eerder genoemde boek op het ontstaan van 'young evangelicals' die niets ophebben met grootschalig christelijk entertainment, maar op zoek zijn naar authentieke christelijke gemeenschap en die de kerkvaders als bron willen gebruiken voor postmoderne vernieuwing. Zelf denk ik bij het lezen van deze zinnen aan mensen als Daniël de Wolf en Matthijs Vlaardingebroek² die met

veel zelfopoffering gestalte geven aan nieuwe vormen van kerk-zijn in Rotterdam en Den Haag. Naast hen zijn er tientallen andere namen te noemen. Gelukkig zien we de laatste jaren op de christelijke markt ook veel conferenties en studiedagen die zich hier op richten.

Profetie Profetisch spreken in deze tijd is binnen de gereformeerde traditie nog steeds een weinig belicht onderwerp. Ook hier geldt dat Tertullianus ons wakker schudt. Hij stond open voor het verschijnsel van visioenen. Dat is verklaarbaar vanuit zijn verlangen naar kerkelijke vernieuwing. De kerk van Carthago was in zijn ogen aan het vervlakken. Dat kon alleen gekeerd worden door God zelf. De nieuwe golf van

- advertenties -

Neem nu het Nederlands Dagblad.

3 maanden voor € 15,95 p.m.
en *Noor* en *Mara* van
Lisette van de Heg cadeau

Kijk voor alle voorwaarden of de andere
cadeaus naar keuze op: nd.nl/actie

nd DE KRANT MET DE C

Word vliegtuig supporter!

www.maf.nl/vliegtuigfonds

'Investeer in de MAF vloot!'

MAF helpt 900 hulporganisaties en kerken in 30 landen.

Doneer online of bel 0341-56 44 88

bank **55.83.45.808**
o.v.v. vliegtuigfonds

www.maf.nl

profetische openbaringen was hiervan voor Tertullianus het teken.

Hij zag profetie als de actuele ethische toepassing van de Schrift: wat heeft de Schrift ons vandaag de dag te zeggen? De Bijbel moest weer gaan leven! Via profetie kwam de realiteit van Gods spreken op een nieuwe manier op de gemeente af.

Deze kerkvader schoot daar echter wel in door. Hij beroept zich in zijn geschriften soms op mystieke openbaringen van gemeenteleden als bewijs voor een bepaalde stelling. Daar hangt natuurlijk het risico aan dat de wens de vader van de openbaring wordt of dat zo'n beroep op geestesuitingen mensen met wie je het niet eens bent, abrupt het zwijgen op kan leggen.

Verlangen naar vernieuwing in een tijd van vervlakking – het lijkt wel of het over onze tijd gaat. Alleen al om die reden is het de moeite

waard om te kijken wat aandacht voor profetie voor ons zou kunnen betekenen. Het is terecht om te waarschuwen tegen het eigenzinnig claimen van profetische openbaring als einde van alle tegenpraak, zoals we Tertullianus soms zien doen, maar we moeten voorkomen dat we het kind met het badwater wegspoelen. Het is goed om aandacht te hebben voor profetie en om na te gaan wat een hoofdstuk als 1 Korintiërs 14 ons vandaag te zeggen heeft. Tertullianus bindt ons deze vragen op ons hart. Laten we er niet voor weglopen.

Slachtoffer In de laatste decennia is het spreken over schuld binnen de kerk steeds minder vanzelfsprekend geworden. Waar het vroeger vooral ging over de vergeving, horen we vandaag veel

over genezing van alles wat ons verwond heeft. De kerk is in de greep van de postmoderne cultuur gekomen, een cultuur waarin religie het goed doet zolang de mens als slachtoffer wordt getypeerd.

Ook in dit opzicht kun je parallellen trekken met de tijd van de Vroege kerk onder invloed van de stroming van de gnostiek. De gnostische christen werd aangesproken door de idee dat hij slachtoffer was van een schuld buiten zichzelf. Hij leeft in een onvolmaakte wereld. Het gaat er dan om om boven het vergankelijke, onvolmaakte dagelijks leven uit te stijgen en in het goddelijke rust en identiteit te vinden.

Wens je verrast te

worden? Luister naar

de openbaringen door

Gods Geest'

De gnostische christen meende van zichzelf al te zijn opgestaan. Hij had al deel aan het goddelijke leven. Waarom zou hij nog moeten sterven? Het martelaarschap kon niet opleveren wat God toch al bewerkte had.

Deze gedachte noemt Tertullianus 'gif', en hij schreef een traktaat over 'antigif tegen de scorpioenensteek'. In zijn ogen wat het juist de plicht van een christen om het martelaarschap niet te ontlopen. Door het martelaarschap viel er terreinwinst te boeken voor het evangelie. Christenen stonden niet boven het lijden in de wereld.

Dat Tertullianus het martelaarschap zag als een christenplicht hoeven we

niet met hem eens te zijn. Wel wijst hij ons er terecht op dat het lijden van deze wereld niet buiten God en de kerk om gaan. Christenen hadden te lijden, en konden maar beter niet doen alsof zij daar te geestelijk voor waren.

Tertullianus blijft de verbinding tussen ons lijden en Gods werk overeind houden. In dat licht zien we vandaag opnieuw hoe belangrijk het is om de boodschap van het kruis van Jezus Christus overeind te houden. In Hem daalde God af in ons lijden en in dat van de wereld, om ons daaruit te verlossen.

Slot Hopelijk ziet u hoe actueel de thema's zijn die Tertullianus aansneet in zijn tijd. We kunnen veel leren door te luisteren naar hem en andere kerkvaders. Hij schuwt het niet om een radicale positie in te nemen. Daarmee roept hij weerstand op, vaak terecht. Maar hij houdt ons wel bij de les door ons een spiegel voor te houden en de kerk naar haar beweegredenen te vragen. Laten we zijn spiegel in de hand nemen en de vragen die hij ons voorhoudt ook echt laten doordringen tot ons hart. Laten we werkelijk radicale volgelingen zijn van Jezus Christus.

1 Dr. Henk Bakker, *Ze hebben lief, maar worden vervolgd*. Zoetermeer (Boekencentrum), 2005.

2 Zie voor hun werk respectievelijk www.bagamoyo.nl en www.postevangelisch.nl.

✚ SAMENVATTING

De tijd van de Vroege kerk vertoont veel overeenkomsten met de huidige tijd voor wat betreft de positie die de kerk inneemt in de samenleving. De kerk van vandaag kan daarom veel leren van de Vroege kerk. Kerkvader Tertullianus bepaalt ons onder andere bij vragen over deelnemen aan werelds vermaak, over het brengen van offers, profetie en schuld.

Ik wandel in gedachten

Ik wandel in gedachten
in Gods geboortehuis,
gezegend zijn de nachten
van kerst, hier ben ik thuis.
Mijn hart vergeet de wereld
van haast en regeldruk.
Hier vind ik Jezus' kribbe,
geloof is mijn geluk.

Geen woorden zijn te vinden
dat ik begrijpen zal
hoe God als hemels kindje
moet slapen in een stal.
U Heer, mijn levensadem,
het hoogste woord van God,
vindt minachting op aarde,
moet slapen in een grot.

Een mus heeft nog zijn nestje,
zijn eigen heggentak,
een zwaluw die wil rusten
vindt veilig onderdak,
een leeuw kan zich verschansen -
moet ik mijn God dan zien
in stro van iemand anders,
een stal, zo anoniem?

Kom in mijn hart en woon er,
het is geen vreemde plek,
u zelf hebt mij veroverd,
blijf in mij toegedekt.
Ik ben met ziel en zinnen
geopend, wonderstil.
Kom, wikkel u, Heer Jezus,
in diepten van mijn ziel.

Tekst: Ria Borkent naar: Mitt hjerte alltid vanker

Melodie: Noorse Salmebok 45

*De vertaling werd ageschreven in opdracht van de redactie
nieuw liedboek en © Interkerkelijke Stichting voor het
Kerklied, Amsterdam.*

Nood aan de man

TEKST: RONALD WESTERBEEK ///

We krijgen een sms'je van Joshua: hij kan vanavond niet maar de Alpha Course komen, want hij is opgepakt door de politie en zal worden uitgezet naar Congo. Het blijkt een vergissing van de politie en even later is hij weer op vrije voeten – zonder enig excuus overigens. Wel wordt hij uit het azc gezet en krijgt hij geen maandelijkse uitkering meer. Hij staat letterlijk op straat, in afwachting van het hoger beroep in zijn asielprocedure.

Die zondag na de dienst vraagt Moses om persoonlijke voorbede. Moses is al drie jaar ons meest toegewijde gemeentelid, hij draait mee in het evangelisatieteam en leidt de wekelijkse gebedsavond. Maar hij is hier zonder verblijfspapieren en dan leef je in een schemerzone van uitbuiting en willekeur. Moses bidt altijd voor anderen, maar ditmaal vraagt hij – lichtelijk wanhopig – gebed voor zijn eigen situatie: hij moet halsoverkop zijn flat verlaten en heeft geen onderdak. Diezelfde week wordt Solomon uit zijn flat gezet. Johan Offereins, coördinator

van ons diaconaal team, komt met hem in contact via de voedselbank. Sinds een half jaar zit Solomon zonder werk, hij is onder psychische behandeling en hij krijgt geen uitkering omdat er onduidelijkheid is over zijn asielstatus. De huurschuld is hoog opgelopen en hij wordt op straat gezet. Waar moet hij naartoe?

De vragen die Jezus stelt in de Bergrede worden opeens heel concreet: Heb je gevangenen opgezocht, hongerigen eten gegeven, vreemdelingen opgenomen? Jezus maakt geen voorbehoud ('Waarom zit die persoon eigenlijk gevangen? Waarom kan hij zelf z'n eten niet betalen? Is die vreemdeling hier wel legaal?'). Nemen we hen zelf in huis? Tot op de allerlaatste dag is niet duidelijk waar ze onderdak kunnen krijgen. Uiteindelijk lukt het bij Afrikaanse kennissen. Van mijn theologiestudie komt die week niet veel, en van preekvoorbereiding en het schrijven van een beleidsstuk voor de eredienst evenmin. Deze week is het belangrijker om te helpen verhuizen. De

nood is aan de man. Zo kom ik binnen in het leven van Solomon en ontmoet zijn kennissen, zoals Kwame – die zelden nog in een kerk komt.

De volgende zondag zit Solomon in de kerk en Kwame is met hem meegekomen, met nog een andere Afrikaanse kennis. 'Ik was zo verbaasd om te zien dat je Solomon hielp verhuizen,' zegt Kwame. 'Een Hollander! Een ouderling! In de kerken die ik ken, worden alleen mooie woorden gepreikt – als je buiten staat, sta je er weer alleen voor. Ik dacht: deze kerk, daar moet ik meer van weten.'

Ronald Westerbeek is kerkplanter en samen met zijn vrouw Nienke teamleider van ICF Amersfoort, een multiculturele kerk (CGK/GKv) die bestaat uit twee deelgemeenten: Grace Church (Engels) en Oase (Arabisch/Nederlands).

WWW.DEREFORMATIE.NL

Via de website van De Reformatie kunt u meedenken over een onderwerp. Dat kan in het algemeen door een reactie te plaatsen, door vragen te stellen bij thema's van de nummers die nog gaan komen of door op een stelling te reageren die aan het thema van een bepaald nummer is ontleend. Bij het thema De Vroege kerk is dat de stelling:

De Vroege Kerk geeft actuele antwoorden op actuele vragen

De eerstkomende nummers van De Reformatie zijn gewijd aan de volgende thema's:

30 dec.: geld en goed: hoe ga je als christen om met wat je door God gegeven is aan welvaart, maar ook: wat is de taak van kerken in tijden van economische crisis?

13 jan.: jong en oud in de kerk, met een thema-artikel van de hand van dr. Henk Geertsema, die in het najaar op diverse regionale thema-avonden over dat onderwerp gesproken heeft.

Zegevierend ingaan?

TEKST: JAN T. OLDENHUIS, EMERITUSPREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE GRONINGEN-HELPMAN ///

Er is een versregel die we nogal vaak zingen sinds we ons nieuwe kerkboek gebruiken: 'In 't laatste uur zal 'k zegevierend ingaan'. Twee keer achter zingen we die woorden op dezelfde donkere melodie. Het heeft te maken met sterven en begraven en met de woorden die wij daarbij gebruiken.

Teer Ik wil er wat over kwijt. Maar ik durf niet zo goed. Want ik ben bang dat velen zullen schrikken van wat ik wil zeggen. Als het gaat over liederen is de discussie vaak al moeilijk. Liederen raken de ziel. Als het gaat over het 'laatste uur' wordt het teer. Als het gaat over begravenissen en rouwadvertenties, zullen heel gauw mensen beschadigd kunnen worden. Ik zal voorzichtige vragen formuleren.

*'Alleen wie afhankelijk wil
zijn van de tussenkomst
van de Hogepriester
Jezus, vindt leven'*

Wat zetten wij in onze overlijdensadvertenties? Wat zeggen wij in de samenkomsten voorafgaande aan begravenissen? Hoe denken wij over wat er daarna komt? Geven wij nog ruimte aan Gods oordeel dat over ons zal gaan? Die versregel zal ik niet uit het verband van het hele lied trekken. Het gaat in dat lied ook over het 'bouwen op de Verlosser' en over 'eigen zwakheid'. Het ingaan is het ingaan 'in

de rust met U die mij hebt voortgeleid'. Er staat zelfs, dat Hij 'de strijd voert' en dat de 'hulde Hem is toegewijd'. Toch zit dat 'zegevierend' mij wat dwars.

Laatste uur Ik bedoel nu nog niet eens wat er in het laatste uur gebeurt. Daar is niet veel zegevierends aan. Het is ontakeling, afbraak, het verloren gevecht, een snakken naar het eind, de definitieve nederlaag die de totale onmacht van een mens bloot legt. Dan wordt duidelijk wie we zijn. Het kan geen mens onberoerd laten. 'Het is de mens gezet

eens te sterven en daarna het oordeel', stond er plechtig in de Statenvertaling van Hebreëen 9:27. Die woorden hebben geen angstaanjagende klank. Het gaat daar immers over het eenmalige sterven van Jezus Christus. Zijn dood zal niet worden herhaald. Die is voldoende geweest. Zoals de hogepriester in de tempel eens per jaar het allerheiligste vertrek van de tempel binnenging om daar verzoening te doen voor de zonden van het volk, is Jezus eenmaal de hemel binnengegaan om daar verzoening te doen voor allen die bij Hem horen. Als de hogepriester weer tevoorschijn kwam, wist het wachtende volk dat het goed was tussen God en zijn volk, voor de periode van één jaar. Jezus Christus is de hemel binnengegaan, het heiligdom dat niet met handen is gemaakt, met zijn eigen bloed, om daar voor God de definitieve verzoening te doen die nooit meer hoeft te worden herhaald. Die ene keer is voldoende geweest. Eens zal Hij weer tevoorschijn komen. Dan zal voor de hele wereld duidelijk zijn, dat er eeuwig leven bewerkt is voor ieder die Hem als hogepriester uit de hemel heeft verwacht, eens voor altijd.

Overwinning Er worden 'zegevierende woorden' gebruikt in de Bijbel als het gaat over sterven. We lezen in de Bijbel heel duidelijk over de overwinning. In Christus zijn we meer dan overwinnaars. Paulus wordt lyrisch als hij spreekt over zijn verlangen om te sterven en bij Christus te zijn: dat is verreweg het beste, schrijft hij. Wij worden aan Jezus gelijkvormig. Er is een eeuwige luister die alles omvat en alles

overtreft. We krijgen een woning die niet met mensenhanden is gemaakt. Er ligt een hemelse prijs klaar. We zijn gered uit de macht van de duisternis. Het is Gods bedoeling dat wij gered worden. In de laatste brief die wij van Paulus hebben schrijft hij zelfs, dat de rechtvaardige Rechter hem de krans van de gerechtigheid zal geven, en niet alleen aan hem, maar aan allen die naar zijn komst hebben uitgezien. Dat zijn stuk voor stuk letterlijke citaten. Het zegevierend ingaan in 't laatste uur, ja, daar mag over gezongen worden. Maar er is ook nog iets dat daarna komt: het optreden van Jezus als de rechtvaardige Rechter. Denken we daar wel voldoende aan?

Laatste oordeel Het laatste oordeel is voorbehouden aan Jezus zelf. Er is geen toegang mogelijk tot God dan door Jezus Christus. Het is de doodsteek voor alle oppervlakkige godsdienstigheid die zich tevreden stelt met een eigen bedachte God-die-overal-wel-voor-zorgt en al onze tekorten gladstrijkt. Er is geen leven met God mogelijk dan op grond van de verzoening. Alleen wie van het offer van het Lam Jezus wil eten en afhankelijk wil zijn van de tussenkomst van de Hogepriester Jezus, vindt leven. Daarvoor kwam Hij in de wereld. Misschien zou het wel eens goed zijn als er met Kerst gepreekt wordt over Hebreëen 9. De opstanding van het lichaam en het eeuwig leven worden alleen verkregen op de basis van de vergeving van de zonden, die alleen uit handen van Jezus Christus te ontvangen is. Zo is de volgorde in de oudste belijdenis van de christelijke kerk. Dat maakt ootmoedig en bescheiden. Alle zegevierende

woorden die ook voorkomen in de Bijbel, zowel in het Oude als het Nieuwe Testament, moeten afgestemd worden op Jezus Christus. Anders gaan ze vals klinken.

Bescheidenheid Laten we met bescheidenheid spreken over onszelf en over elkaar. De zekerheid van de zege is afhankelijk van de vergeving van de zonden, die we allemaal nodig hebben, nu en in het uur van onze dood. Het is met de dood niet afgelopen. Er komt nog iets. Er komt een laatste oordeel. Dat geloven wij. Het staat in onze belijdenis, artikel 37 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Alle mensen die ooit geleefd hebben, mannen, vrouwen, kinderen, zullen persoonlijk verschijnen voor de Rechter. Al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen. De woorden 'schrikwekkend' en 'angstaanjagend' worden gebruikt. Dat is die dag voor de slechte en goddeloze mensen. De terechte huiver voor wat dan staat te gebeuren, wordt alleen overwonnen door de kinderlijke overgave aan Jezus Christus. Indrukwekkend zijn de uitspraken van dit artikel. Van onuitsprekelijk verlangen naar die grootse dag kan alleen sprake zijn voor wie zijn toevlucht heeft gezocht bij deze Jezus Christus. Het gaat je door merg en been als je de zwaar geladen zinnen van dit artikel leest. Er staat ook, dat dan pas zal blijken dat de verlossing van de gelovigen voltooid zal worden. Dan pas. De toonhoogte wordt bepaald door vrome afhankelijkheid van Jezus Christus. Binnen de omheining van dit ene artikel vindt het angstige hart van een zondaar de rust bij een rechtvaardige Rechter die zijn bloed gegeven heeft om te kunnen toedekken wat bedekt moet worden. Misschien zingen wij wel eens te hard.

Feest in Ferwerd

TEKST: JANNEKE BURGER-NIEMEIJER, REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

'In de zomer komen er soms mensen op me af in het dorp die ik niet ken. "Jij bent toch van de Vakantie Bijbel Klub? Hier hebben we wat voor je, dat kunnen jullie vast gebruiken!" En dan krijg ik een stapel WC rolletjes of een rol behang toegestoken. Het is mooi hoe het leeft in ons dorp. Dat vreemde mensen mij kennen en mij dat zomaar geven: heel bijzonder!'

An het woord is Hannie Dijkstra, één van de organisatoren van de Vakantie Bijbel Klub in Ferwerd. Ferwerd ligt in het noorden van Fryslan, vlakbij de Waddendijk. In dit dorp is een kleine GKv, die ook steeds een stukje grijsler wordt. Maar juist in dit dorp wordt met vreugde samengewerkt met de plaatselijke PKN om in

de laatste week van de zomervakantie voor alle kinderen drie dagen feest in de kerk te houden.

De Vakantie Bijbel Klub is veertien jaar geleden opgestart door de dochter van de toenmalige hervormde predikant. Later deden ook de Gereformeerde en nog later de 'vrijgemaakte' kerk mee. Nu is het al jaren een gezamenlijk

project. Hannie zegt daarover: 'In zo'n week voel ik me christen, niet speciaal vrijgemaakt. Het is zo'n bijzonder sfeer, want we hebben allemaal hetzelfde doel: de kinderen een geweldige week geven.'

'Echt wel' In het vroege voorjaar begint alles al. Het team, dat bestaat uit mensen voor de catering, de PR, de werkjes, de algehele leiding en de muziek, wordt samengesteld en de eerste vergadering wordt gepland. Die hangt samen met de landelijke start van het Vakantie Bijbel Werk in januari / februari (zie de informatie aan het einde van dit artikel). Vanuit Ferwerd reizen ze niet altijd meer af naar de trainingsdagen van de HGJB, maar ze gebruiken de map wel en geven de Vakantie Bijbel Klub altijd vorm aan de hand van het door de HGJB aangedragen thema. Ruim voor de zomervakantie moet alles klaar zijn, zodat de laatste week van de vakantie het feest van start kan gaan.

Het doel van de Vakantie Bijbel Klub is om zoveel mogelijk kinderen binnen de sfeer van Gods liefde te brengen, om écht aandacht voor de kinderen te hebben en hun een fijne week te bezorgen. Afgelopen zomer was het thema 'Echt wel!', waarbij de focus op het vertrouwen op Jezus lag. Uitgangspunt waren

de wonderen van Jezus: Hij maakte de bruiloft in Kana tot een echt feest. De kinderen mochten verkleed komen en dankzij vrijwilligers waren er dit jaar heerlijke en feestelijke muffins bij de ranja. Of het nu door het slechte weer kwam of niet, er kwamen deze zomer meer dan honderd kinderen naar de club: een geweldige opkomst.

Volle kerk De kinderen worden drie dagen van half tien tot twaalf bezig gehouden in de grote gereformeerde Liudgerkerk. Er is veel tijd om samen te zingen en nieuwe liedjes aan te leren. Daarna gaan de kinderen in groepen uiteen voor een Bijbelverhaal en een werkje. De oudste groep studeert een

toneelstuk in. Dat wordt opgevoerd op donderdagavond, de slotavond waarin de geleerde liedjes nog eens worden gezongen en het toneelstuk opgevoerd.

De kerk zit dan vol met ouders, pakes, beppes en belangstellenden. De kinderen worden niet vergeten als ze van de basisschool afgaan, want op de woensdagavond is er altijd een tieneravond.

'We proberen om

écht aandacht

voor de kinderen

te hebben en hun

een fijne week te

bezorgen'

Hannie kan geen pasklaar plan van aanpak doorgeven aan mensen die ook een Vakantie Bijbelweek willen opzetten. Ze is wel zo enthousiast dat ze het iedereen aanraadt: 'Elk jaar geniet ik ervan. Ik ben aan het eind van de week helemaal uitgeteld, maar het zijn fantastische dagen. En ik zie er altijd naar

uit. We zijn samen bezig en de sfeer is altijd goed. We doen het echt voor de kinderen en dat merk je!'

Een paar tips heeft Hannie wel: 'Begin er niet in je eentje aan. Zorg ervoor dat je een team om je heen hebt waar mensen met verschillende gaven deel van uitmaken. Gebruik materiaal dat voorhanden is, zoals de HGJB map, maar schakel ook je eigen creativiteit in om een onderdeel totaal anders aan te pakken als je dat beter lijkt.'

De Hervormd Gereformeerde Jeugd Bond geeft materiaal rond kinderbijbelwerk uit. Ze maken bijvoorbeeld elk jaar een map met een uitgewerkt thema, zie www.hgjb.nl (via support / missionair werk). De map is te bestellen in de webshop.

- advertentie -

Donatus
verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en alles wat daarbij hoort. Zoals doopvonten, kanselbijbels en orgels. Ook voor vrijwilligers en werkers in kerkelijke dienst hebben we passende verzekeringen. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om met een gerust hart uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Donatus is een onderlinge verzekeringsmaatschappij zonder winstoogmerk. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen...

Donatus

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

TEKST: GERT KWAKKEL, HOOGLERAAR OUDE TESTAMENT AAN DE TU IN KAMPEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Opklimmen verboden

MAAR DE PRIESTERS EN HET VOLK MOGEN NIET DICHTERBIJ KOMEN,
ZIJ MOGEN DE BERG NIET OP GAAN,
ANDERS ZAL MIJN TOORN TEGEN HEN LOSBARSTEN.

Exodus 19:24

Priesters mogen dichtbij God komen. Zij zijn bij Hem als het ware kind aan huis. Maar als God neerdaalt op de top van de Sinai gaat het anders. Dan gelden voor priesters en gewone mensen dezelfde strenge regels. Niemand mag de berg opklimmen om te proberen de HEER te zien te krijgen. Ieder die dat doet, moet het met de dood bekopen.

God had gezegd dat de Israëlieten een koninkrijk van priesters zouden worden (Ex. 19:6). Zij zouden bij Hem in en uit mogen lopen. Iets verderop in Exodus geeft Hij instructies voor de bouw van de tabernakel. Hij wil echt in het midden van zijn volk komen wonen. Zijn woning komt tussen hun tenten in te staan. Het is alsof je de wind van de hof van Eden door de Sinaiwoestijn hoort waaien. God komt weer heel dicht bij zijn mensen.

Zo ver is het in Exodus 19 nog niet. Toch komt de HEER al een stuk dichterbij. Hij daalt uit zijn hoge hemel neer op de top van de berg waar de Israëlieten hun kamp hebben opgeslagen. Dan laat Hij met donder en bliksem, vuur en rook voelen hoe bijzonder zijn aanwezigheid is. Onheilige mensen kunnen helemaal niet in- en uitlopen bij de heilige God. De Israëlieten kunnen alleen maar priesters worden als zij Gods woorden ter harte nemen en zich houden aan zijn verbond (Ex. 19:5).

Volgens Exodus 19:8 denken zij daar best toe in staat te zijn: 'We zullen alles doen wat de HEER gezegd heeft.' Met indrukwekkende tekenen en strenge verboden maakt de HEER hun duidelijk wie de God is die zij willen gehoorzamen. Je kunt niet zelf naar die God toe klimmen. Kennelijk zijn ook zijn geboden daar niet voor bedoeld. De HEER is zo groot en zo heilig dat mensen zich nooit op kunnen werken tot waar Hij is.

In Exodus 24:9-11 klimmen toch ruim 70 Israëlieten de berg op. Wat in Exodus 19 niet mocht, wordt hun wel vergund: zij zien de God van Israël en blijven in leven. Maar dat gebeurt pas na de afkondiging van Gods geboden en nadat Israël tot twee keer toe gehoorzaamheid heeft beloofd. Het gebeurt pas nadat Israël besprenkeld is met offerbloed (Ex. 24:3-8).

Een aantal dagen later maakt de tot priester benoemde Aäron een gouden kalf. Het offerbloed van Exodus 24 was niet sterk genoeg om dat te verhinderen. Voordat Gods volk echt een koninkrijk van priesters kon worden, moest er eerst een priester uit de hemel neerdalen. Die priester neemt ons nu mee naar boven. Door Jezus Christus word je bij God kind aan huis en blijf je nog in leven ook. Wie zelf naar boven klimt, vindt de dood.

*Door Jezus Christus word je bij God
kind aan huis en blijf je nog in leven ook*

Het GPV: klein maar krachtig

TEKST: ROEL KUIPER, SENATOR VOOR DE CHRISTENUNIE IN DE EERSTE KAMER /// FOTO: FOTOCOLLECTIE NATIONAAL ARCHIEF/ANFO/ERIC KOCH

Op 25 mei van dit jaar promoveerde dr. Ewout Klei aan de Theologische Universiteit van Kampen op een proefschrift over de geschiedenis van het Gereformeerd Politiek Verbond (GPV). Een opvallende promotie. In de eerste plaats omdat het GPV voor het eerst onderwerp is van een omvangrijke wetenschappelijke studie. In de tweede plaats omdat dit boek iets zegt over een episode in de vrijgemaakte wereld waaraan in 2003 een einde kwam.

Het GPV was meer dan een politieke partij, het was een kernorganisatie van de vrijgemaakte verzuiling, zoals de ARP dat ook ooit was geweest. Toen het GPV fuseerde met de RPF verloor de vrijgemaakte wereld een gezichtsbepalend instituut. Maar het GPV was gaandeweg ook het symbool geworden van de geslotenheid en het isolement van die wereld. Toen de urgentie van christelijke krachtenbundeling in een seculariserend Nederland steeds sterker werd, kon het GPV niet meer de vaste burcht zijn die het altijd was. Over die geschiedenis en de beoordeling daarvan gaat het boek van Ewout Klei.

Marcheren Laat ik vooropstellen dat het goed is dat er een doorlopend en samenhangend relaas beschikbaar is van de hele geschiedenis van het GPV. Over de oprichting, het 'ethisch conflict' met de ARP, het Amersfoorts Congres van 1948, de 'doorgaande reformatie' en de eerste jaren van het GPV was al het nodige verschenen. Over de jaren daarna

veel minder. Er is nu een samenhangend verhaal over de 55 jaar waarin het GPV bestond.

Tot aan 1959 worstelde het GPV met zichzelf. De verhouding tot de ARP bleef schuren en interne persoonlijke en kerkelijke spanningen deden de partij meer kwaad dan goed. Dankzij mensen als A.J. Verbrugh bleef het GPV als politieke partij toch overeind. In 1959 miste het GPV op een haar na een zetel in de Tweede Kamer, maar de partij wist deze in 1963 toch te bemachtigen. Vanaf dat moment begon de partij te marcheren, soms letterlijk op landelijke toogdagen, begeleid door militaire marsmuziek. Het was Piet Jongeling die het GPV en daarmee de vrijgemaakte wereld een gezicht gaf. Het was een positief, principieel en blijmoedig gezicht. Jongeling heeft veel betekend voor de aansluiting van de vrijgemaakte wereld bij het publieke leven in Nederland.

Respect Zijn opvolger Verbrugh, van 1977 tot 1981 de voorman in de Kamer, slaagde er veel minder in met zijn publieke optreden de harten te veroveren. Hij was iemand van vergezichten en projecten met ruime ambities die slechts in beperkte mate herkenning opriepen bij de buitenwacht. Opmerkelijk genoeg was Verbrugh in partijpolitieke zin wel de practicus, de man die de ziel vormde van wat Klei de 'politieke richting' in het GPV noemt, ter onderscheiding van de 'kerkelijke richting'. Was Verbrugh de ideoloog, zijn opvolger Schutte was de man uit de wereld van praktische wetten en staatsrechtelijke zuiverheid. Jongeling had de vrijgemaakte wereld een politiek gezicht gegeven, Schutte liet zien hoe je als kleine partij in de Kamer vruchtbaar kunt opereren. Het bezorgde het GPV veel respect maar slechts beperkte groei. In 1989 kwam er een tweede zetel bij die behouden bleef

'Het zou goed geweest zijn de ontwikkeling van het GPV in een wat groter kader te plaatsen'

De Tweede Kamer tijdens de behandeling van de overheidsbegroting: Lid van de Tweede Kamer voor de GPV, dhr. Piet Jongeling aan het woord. 12 oktober 1966 ///

tot 2002, toen de ChristenUnie voor het eerst als opvolger van GPV en RPF bij de stembus verscheen. Daarmee kwam een periode van veertig jaar onafgebroken presentie in de Tweede Kamer ten einde, met door de jaren heen slechts vijf vertegenwoordigers.

Binnenwereld Ewout Klei heeft een goed leesbaar boek geschreven, een partijgeschiedenis van voor tot achter. Toch is het een boek met een beperkt perspectief en met een vraagstelling die soms een valse kijk geeft op waar de partij voor stond. Het is een boek geworden dat vooral vanuit het interne perspectief is geschreven en het belicht vooral de binnenwereld van de partij. Het gaat over de interne 'ethische conflicten', over vele vergaderingen met een onbevredigende afloop, over eindeloze samenwerkingsdiscussies, over een confessioneel idioom dat uiteindelijk zo uitgeput was geraakt dat het niet meer kon inspireren.

Wie het boek grondig leest, treft regelmatig de toon aan dat dit alles niet meer was dan de marginale luxe van een folkloristische groep.

Het boek belooft inzicht te geven in het GPV als 'morele gemeenschap' en wil licht werpen op processen als verzuiling en ontzuiling, maar komt daar nauwelijks aan toe.

Het zou goed geweest zijn de ontwikkeling van het GPV in een wat groter kader te plaatsen. Kleine partijen horen bij het Nederlandse politieke landschap. Zij vertegenwoordigen een stroming of staan symbool voor

*'Wie bepaalt hier
wat normaal is
en wat niet?'*

een krachtig idee en geven gezicht aan de diversiteit die eigen is aan de Nederlandse samenleving. Het GPV is niet een eendagsvlieg gebleken, maar is een stabiele partij geworden met een serieus optreden in de Nederlandse politiek en verdient het niet uitgezwaaid te worden met de conclusie dat de partij restant

was van een verdwijnend verzuild verleden met een 'min of meer folkloristisch karakter' (pag. 323-324).

Normaal Zou Ewout Klei dergelijke conclusies verbinden aan aspecten van de partijcultuur alleen, dan kon ik er nog de waarde van inzien. Maar het probleem met dit boek is dat het ook de inhoudelijke standpunten van het GPV als buitenissig aanmerkt. Met enige verwondering heb ik de vraagstelling gelezen. Vanaf het begin van het boek wordt het GPV gezien als groepering met een overtuiging die 'behoorlijk afwijkt' van wat 'normaal' heet (pag. 11). De vraag van Klei is nu hoeveel ruimte een seculiere meerderheidscultuur wist te geven aan partijen als het GPV met hun 'niet-normale' orthodox-christelijke geluid.

Deze vraag kan principieel niet worden beantwoord, en dat gebeurt dus ook niet. Wie bepaalt hier wat normaal is en wat niet? Het GPV heeft zich gewoon binnen de kaders van de democratie kunnen ontwikkelen en heeft geen enkele formele belemmering ervaren om zijn geluid

uit te dragen. Dat het GPV in de RPF uiteindelijk een bondgenoot herkende, had niets te maken met toenemende publieke intolerantie jegens het GPV; integendeel, de partij werd breed gewaardeerd, maar met de erkenning dat gescheiden optrekken van Bijbelgetrouwe christenen in een seculariserend Nederland niet langer verdedigbaar was.

Subjectief Intussen sluit Klei zich aan bij het subjectieve vooroordeel van de meerderheidscultuur. Het GPV had opvattingen die niet 'normaal' waren. De partij bracht een 'afwijkend geluid'

en een 'afwijkende mening' naar voren (pag. 14) en Klei ziet hierin blijkbaar een probleem. Waarom? Wat is er mis met het geluid van actieve gereformeerden, nota bene calvinisten die zich diep geworteld weten in Nederland en daar uiting aan willen geven? Is de essentie van democratie niet dat iedere groep zijn grondovertuiging publiek mag uiten en in het publieke debat mag inbrengen? De vraag geeft daarom een valse belichting van de geschiedenis van het GPV. Klei ziet hierin vooral een folkloristische minderheid met een buitenissige boodschap.

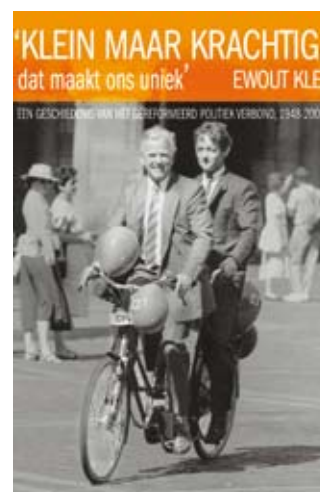
Wie zo naar de geschiedenis van het GPV kijkt, moet wel bepaalde essenties missen. De wereld van het GPV wordt bevolkt door mensen met onwerkelijke ideeën. Zelfs Jongeling, de man die een nuchtere en principiële antirevolutionaire politiek bedreef in de Kamer, heet 'aandoenlijk', iemand die 'geen bedreiging' vormde en 'buiten de politieke en maatschappelijke werkelijkheid' stond (pag. 129). Dit zijn meer dan ongelukkige formuleringen, dit zijn de opvattingen van de promovendus.

Aantrekkingskracht Het GPV heeft daarmee niet het verhaal gekregen dat de partij verdient. Dat is het verhaal over een groep Kuyperiaanse gereformeerden die, gekwetst door kerkelijke ontwikkelingen en ondanks hun verzet tegen bepaalde 'gedachtenconstructies' van Kuyper, diens geestelijke erfenis verder ontwikkelden. Dat is een verhaal over de poging een gereformeerde politiek te ontwikkelen, zij het op een te smalle kerkelijke basis, die een alternatief kon zijn voor een seculiere of verwaterde christelijke cultuur. Dat veel christenen zich in dit geluid hebben herkend, geeft aan dat het GPV erin slaagde een aantrekkingskracht te ontwikkelen ver buiten de door de partij zelf getrokken grenzen. Opmerkelijk genoeg verkleinde dit uiteindelijk de stap naar de Christen-Unie. Terecht zegt Klei dat deze stap in zekere zin een 'hergroepering' is en nog geen 'ontzuiling'. Dit boek laat ondanks zichzelf zien dat de worsteling om die geestelijke erfenis een zaak van gelovige volhouders is geweest en dat deze worsteling uiteindelijk niet tevergeefs

is geweest. Het heeft veel betekend voor de positionering van vrijgemaakte gereformeerden in de samenleving. Het heeft ook bepaalde attitudes tot leven gebracht en een zeker geestelijk klimaat geschapen.

Daarin is Klei echter niet doorgedrongen. Het verhaal over die kant van de zaak zou een ander boek vergen.

N.a.v. Ewout Klei, *Klein maar krachtig, dat maakt ons uniek*. Een geschiedenis van het Gereformeerd Politiek Verbond, 1948-2003. Amsterdam (Bert Bakker), 2011, 455 pag., € 29,95.

WIJZIGING BEZORGING EN ABONNEMENTSGELD

Met veel enthousiasme zijn bestuur, redactie en vormgever al bezig om ervoor te zorgen dat ook in 2012 *De Reformatie* blijft verschijnen. Er gaan met ingang van 1 januari wel een paar praktische zaken veranderen.

Om te beginnen heeft onze vaste bezorger TNT-post besloten om vanaf die datum op vrijdag geen periodieken meer te bezorgen. Voor ons is dat aanleiding om op de geprivatiseerde postmarkt naar een andere bezorger over te stappen. We hebben gekozen voor Sandd. Sandd bezorgt in de regel op vrijdag tussen 8:00 en 18:00 uur, een enkele keer gebeurt dat op zaterdag. Voor u als lezer betekent het dus dat u

waarschijnlijk op vrijdag, maar mogelijk pas op zaterdag *De Reformatie* ontvangt. Net als nu het geval is, kunt u met vragen en klachten over bezorging terecht bij de administratie (zie colofon).

Verder is het noodzakelijk om in verband met gestegen prijzen van het productieproces het abonnementsgeld te verhogen naar € 52,50 per jaar. Daar staat wel tegenover dat u in 2012 geen 23, maar 24 nummers mag verwachten, waaronder ook weer de extra dikke Special in het najaar.

We hopen dat u ook in 2012 met plezier *De Reformatie* zult blijven lezen.

CURSUS GEMEENTEZANGBEGELEIDING

De afgelopen jaren organiseerde de Vereniging van Gereformeerde Kerkmusici (VGK) een cursus over gemeentezangbegeleiding. Telkens opnieuw blijkt deze cursus in een behoefte te voorzien. Daarom wordt in februari 2012 de tweedaagse cursus opnieuw georganiseerd op zes plaatsen, verspreid over het land. De cursusdagen duren van 10.00 tot 16.30 uur.

Afhankelijk van waar de cursisten precies behoefte aan hebben, kunnen onder andere de volgende onderwerpen aan de orde komen: 'introduceren van (onbekende) liederen in de gemeente', 'begeleiden van onbekende melodieën' en 'andere instrumenten in de eredienst'.

Bij voldoende aanmeldingen (min. zes en max. 10 deelnemers per plaats) wordt de cursus gehouden in Drachten, Emmen, Dalfsen, Amersfoort, Nieuwerkerk aan den IJssel en Zevenbergen.

De cursus wordt gegeven door gekwalificeerde docenten en is nadrukkelijk gericht op de eenvoudige amateur-organist of pianist.

Het cursusgeld (incl. koffie) bedraagt 95 euro p.p. (VGK-leden betalen 80 euro). Meer informatie over de cursus, cursusmateriaal, de exacte data, plaatsen en docenten treft u aan op www.eredienst.com én in het decembernummer van het VGK-tijdschrift ERedienst. Opgave is mogelijk tot uiterlijk drie weken voor aanvang van de cursus. Aanmeldingen dienen bij voorkeur te geschieden via het formulier op www.eredienst.com.

TU ORGANISEERT CONGRES OVER VRAGEN ROND HOMOSEKSUALITEIT

In de orthodox-gereformeerde kerken is behoefte aan bezinning op de bestaande opvattingen over het praktiseren van homoseksualiteit. De Theologische Universiteit organiseert daarom op vrijdag 20 januari 2012 een congres waarin ze in alle openheid door deze vragen heen wil gaan. Dit gebeurt onder de titel: 'Homoseksualiteit: samen op weg naar één christelijke stijl?'

Het streven van het congres is om in het licht van de Bijbel eerlijke en zo mogelijk duidelijke conclusies rond dit thema te trekken. Daarbij kan ook de vaststelling horen dat eenduidige

- advertenties -

**Probeer
GRATIS**

Dit is mijn nieuws!

'Dagelijks lees ik een krant en houd ik het nieuws bij op internet. Maar wat ik mis, is opinie en debat vanuit christelijk oogpunt. NDselect geeft mij de unieke mogelijkheid elke dag alleen de meningen en discussies te volgen uit het Nederlands Dagblad, de krant met de C van christelijk.'

Word abonnee van ndselect

Elke ochtend opinie en debat uit christelijk Nederland in je mailbox. Probeer het nu één week gratis via ndselect.nl.

Bepaal wat jij wilt lezen

**Dé christelijke boekhandel
voor iedereen!**

Altijd lees- en luisterplezier!

Amsterdam	Raadhuisstraat 14	020 6201859
Apeldoorn	Asselsestraat 58	055 5222757
Arnhem	Stationsplein 3	026 3511014

Ontdek het CLC boek met meerwaarde

Uw aankoop reikt verder dan u denkt !

Kom langs of kijk op onze webshop
clcnl.org of eboeken.nu

Geloof in de wetenschap

Zijn wetenschap en geloof conflicterend of is er volledige harmonie tussen beide? Onder redactie van Martine van Veelen geven de volgende 10 bekende hoogleraren hun visie: Carlo Beenhakker, Cees Dekker, Vincent Icke, James Kennedy, Wubbo Ockels, Gerard Nienhuis, Herman Philipse, Herman van Praag, Corine de Ruiter en Dick Swaab. 160 p., €16,00

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten.nl – in de boekwinkel

conclusies onbereikbaar zijn of dat de verdeeldheid vooralsnog onoverbrugbaar is. Wat de uitkomst ook moge zijn, de Theologische Universiteit vindt het van belang om vanuit de theologie het gesprek over het thema homoseksualiteit in de actuele situatie voort te zetten. Medewerking aan het congres leveren onder andere: prof. dr. Ad de Bruijne, dr. Ad van der Dussen, prof. dr. Ruard Ganzevoort, prof. dr. Gerrit Glas, dr. Peter van de Kamp, dr. Maarten van Loon, prof. mr. Fokko Oldenhuis.

Meer info over aanvangstijden, locatie en aanmelding op www.tukampen.nl.

OFFICIËLE START VAN ARABISCHE GEMEENTE OASE (ICF AMERSFOORT)

Op zondag 11 december 2011 zijn opnieuw twee oudsten voor ICF Amersfoort in hun ambt bevestigd: Samer Younan en Helmer Nijland. Zij worden aangesteld als eerste oudsten ten behoeve van Oase, de nieuwe Arabische gemeente binnen ICF Amersfoort. Met deze aanstelling van eigen oudsten, gaat Oase officieel van start als zendingsgemeente namens de Christelijke Gereformeerde en Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

ICF Amersfoort is een multiculturele kerkplanting, gezamenlijk vanuit de Christelijke Gereformeerde en Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in

Amersfoort. Het voorbereidende werk begon in 2007. In september 2009 ging de eerste ICF-zendingsgemeente officieel van start: Grace Church, een Engelstalige gemeente die zich in het bijzonder richt op Amersfoorters met een Afrikaanse achtergrond. Daarnaast werden toen twee evangelisten aangesteld voor het werk onder mensen met een Arabische achtergrond.

Dit evangelisatiewerk heeft mogen leiden tot de doop van meerdere mensen en tot de vorming van een Arabische, christelijke gemeenschap in Amersfoort: Oase. Elke zondag worden er nu erediensten gehouden in het Arabisch (en Nederlands). Met de aanstelling van Samer Younan en Helmer Nijland als oudsten voor Oase, bestaat ICF Amersfoort nu uit twee wijkgemeenten.

- advertentie -

UIT DE KERKEN

Beroepen:

Te 's-Gravenhage-Centrum/Scheveningen en te Wageningen:
J. Klapwijk te Winsum.

Te Armadale (Australië, Free Reformed Churches): A.G. Hagg te Eemdijk;

Te Den Haag-Zuid/Rijswijk: G.A. den Broeder te Gouda-Waddinxveen (uitgezonden voor de missionaire dienst in Benin).

Preekconsent:

Preekbevoegdheid met twee jaar verlengd aan: H. de Vries Rzn te Zwolle, tel. 038-4548965, e-mail h.de.vries.rzn@planet.nl.

Jubileum:

Kampen, 12 december: veertig jaar predikant: ds. H.J.J. Feenstra (1943).

Beroepbaar:

Beroepbaar per april 2012, in deeltijd of voor tijdelijke inzet: ds. Th. Oosterhuis te Dalfsen, die in deeltijd predikant te Neede is; tel. 0529-466710 of 06-83051535; e-mail: thijs-oosterhuis@live.nl.

Vliegen bij MAF

Get on board!

Vacatures bij MAF

In het buitenland is o.a. plaats voor:

- Piloten
- Vliegtuigmonteurs
- Managers
- IT-specialisten

www.maf.nl/vacatures

www.maf.nl

